

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

๑. ชิวโหปคฺคิ (ถูกปลายลิ้นเข้ามา) เป็นกรณีของอักษรอะไรบ้าง ๆ และอักษรเหล่านั้น เกิดในฐานไหน ๆ เรียกว่าอะไร ๆ
๒. อาเทศพยัญชนะสนธิ กับ อาเทศนิคคหิตสนธิ ต่างกันอย่างไร ๆ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ๆ สจหา, อดฺตานญเจ, ตุมฺเหเวว เป็นสนธิอะไร ๆ ตัดและต่ออย่างไร ๆ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. นามนามกับคุณนาม ต่างกันอย่างไร ๆ
 - ข. สข (เพื่อน) ป.เอก ในปุงลิงค์ และอิตถิลิงค์ มีรูปเป็นอย่างไร ๆ
 - ค. สังขยานามกับสังขยาคุณ ใช้ต่างกันอย่างไร ๆ
 - ฃ. ในศัพท์นาม "ตสฺสา" กับ "ตสฺสิ" เหมือนกันและต่างกันอย่างไร ๆ
 - ง. อุปสัคนั้น ใช้อย่างไร จงยกอุทาหรณ์มาดู ๆ
๔. อาย อีย ปัจจัยในอาชยาด ใช้อย่างไร ๆ เป็นไปในความอะไร ๆ จงแก้คำที่เห็นว่าผิด ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้
 - ก. เอกจุเจ (อิตถิโย) สตฺถุ ปฺรโต นจฺจิตฺตุ อารภิ ฯ
 - ข. ปตฺติกาเล หตฺโต วา ปาโท วา ภิชฺเชยฺยุ ฯ
 - ค. ปีตา โน มหฺลลกา ชนา ฯ
๕. ปัจจัยในนามกิตก์ กับกิริยากิตก์ เหมือนกันและต่างกันอย่างไร ๆ วุปสโม, ทูรํคมํ (จิตฺตํ), ทุนฺนิกฺคหํ (จิตฺตํ) ลงปัจจัยอะไร ๆ เป็นรูป และสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ
๖. สัมภวานบุพพบท กับมฆารยสมาส กับ อวธารณบุพพบท กับมฆารยสมาส ต่างกันอย่างไร ๆ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ๆ ตณฺหฺกฺขโย, ตินฺตจิวฺรกา (ภิกฺขุ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ
๗. ปัจจัยในุตฺถิตไหนบ้าง ใช้ประกอบกับศัพท์ที่เป็นสังขยาได้ ๆ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ๆ อุตฺติมานิ (ปฺคฺคโล), ฉทฺวาริกา (ตณฺหา) ลงปัจจัยอะไร ในุตฺถิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ชิวโหปกคัม (ถัดปลายลึ้นเข้ามา) เป็นกรรมของอักษร ๗ ตัว คือ ฎ ฐ ฑ ฒ ณ ร พ ฯ และอักษรเหล่านั้นเกิดที่ศีรษะก็ว่า ที่ปุ่มเหงือกก็ว่า เรียกว่า มุทฺฐา ฯ
๒. อาเทศพยัญชนะสนธิ กับ อาเทศนิคคหิตสนธิ ต่างกันอย่างไร คือ อาเทศพยัญชนะสนธิ หมายถึงการเชื่อมบทกับบทเข้ากัน โดยแปลงพยัญชนะให้เป็นพยัญชนะ ตัวอย่างเช่น อิติ-เอวํ เป็น อิจุเอวํ ฯ

ส่วนอาเทศนิคคหิตสนธิ หมายถึงการเชื่อมบทกับบทเข้ากันโดยแปลงนิคคหิตให้เป็นพยัญชนะ ดังนี้ คือ เมื่อมีพยัญชนะอยู่หลัง นิคคหิตอยู่หน้า แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะสุควรรคได้ทั้ง ๕ ตามสมควรแก่พยัญชนะวรรคที่อยู่เบื้องหลัง ตัวอย่างเช่น เอว-โห เป็น เอวฺจโห, ฐมฺม-จเร เป็น ฐมฺมจฺจเร เป็นต้น

* นอกจากนี้ อาเทศพยัญชนะสนธิ ยังมีที่แปลงเป็นพยัญชนะและสระอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น

- แปลง ฐ เป็น ท ตัวอย่างเช่น เอก-อิธ-อิหํ เป็น เอกมิทาหํ เป็นต้น
- แปลง ฐ เป็น ห ตัวอย่างเช่น สาธุ-ทสฺสนํ เป็น สาเหตุสฺสนํ เป็นต้น
- แปลง ท เป็น ต ตัวอย่างเช่น สุกโท เป็น สุกโต เป็นต้น
- แปลง ต เป็น ฏ ตัวอย่างเช่น ทุกกตํ เป็น ทุกกฏํ เป็นต้น
- แปลง ต เป็น ฐ ตัวอย่างเช่น คนฺตพฺโพ เป็น คนฺตพฺโฐ เป็นต้น
- แปลง ต เป็น ร ตัวอย่างเช่น อคฺตโห เป็น อคฺตโร เป็นต้น
- แปลง ค เป็น ก ตัวอย่างเช่น กุลฺปโถ เป็น กุลฺปกโถ เป็นต้น
- แปลง ร เป็น ล ตัวอย่างเช่น มหาสาโร เป็น มหาสาโล เป็นต้น
- แปลง ย เป็น ช ตัวอย่างเช่น กฺวโย เป็น กฺวโช เป็นต้น
- แปลง ว เป็น พ ตัวอย่างเช่น กฺวาโต เป็น กฺพฺพโต เป็นต้น
- แปลง ย เป็น ก ตัวอย่างเช่น สยํ เป็น สกํ เป็นต้น
- แปลง ช เป็น ย ตัวอย่างเช่น นิชํ เป็น นิชํ เป็นต้น
- แปลง ต เป็น ก ตัวอย่างเช่น นิยโต เป็น นียโก เป็นต้น
- แปลง ต เป็น จ ตัวอย่างเช่น ภโต เป็น ภจฺจโ เป็นต้น
- แปลง ป เป็น ผ ตัวอย่างเช่น นิปฺปคฺติ เป็น นิปฺผคฺติ เป็นต้น
- แปลง อภि เป็น อพฺก ตัวอย่างเช่น อภิ-อุคฺคจฺจติ เป็น อพฺกอุคฺคจฺจติ
- แปลง อธิ เป็น อชฺม ตัวอย่างเช่น อธิ-โอกาโส เป็น อชฺโฌกาโส
- แปลง อว เป็น โอ ตัวอย่างเช่น อว-นทฺธา เป็น โอนทฺธา ฯ

ถ้า เอ และ ห อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตเป็น ฉ ตัวอย่างเช่น ค้ - เอว เป็น คญเณว, ค้ - หิ เป็น คญหิ เป็นต้น

ถ้า ย อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตกับ ย เป็น ฉ ตัวอย่างเช่น ล้ - โยโค เป็น สฉโยโค เป็นต้น

ในศัพท์นิคคหิต ถ้า ล อยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ล ตัวอย่างเช่น ปู้ - ลิงค์ เป็น ปุลลิ่งค์, ล้ - ลกฤษณา เป็น สลลฤษณา เป็นต้น

ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ม ตัวอย่างเช่น ค้ - อห้ เป็น คมห้, แปลงนิคคหิตเป็น ท ตัวอย่างเช่น เอค้ - อโวจ เป็น เอคทโวจ ฯ

สจหาห้ เป็นโลปสระสนธิ ตัดเป็น สจ - อห้ ระหว่าง สจ - อห้ ถ้าสระหน้าเป็นที่มะ สระหลังเป็นรัสสระ ลบสระหน้า คือ ลบสระ เอ ที่ สจ แล้วที่มะสระหลัง คือ อ ที่ อห้ เป็น อา ต่อเป็น สจหาห้ ฯ

อตุตตานญเจ เป็นอาเทศนิคคหิตสนธิ ตัดเป็น อตุตตานญ - เจ เมื่อมีพยัญชนะ คือ จ อยู่หลัง นิคคหิตอยู่หน้า อาเทศนิคคหิตเป็นพยัญชนะสุดท้ายแห่ง จ วรรค คือ ฉ ต่อเป็น อตุตตานญเจ ฯ

คฺมุเหยว เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น คฺมุเห - เอว ถ้าสระอยู่หลัง ลง ย พยัญชนะอาคมได้บ้าง ต่อเป็น คฺมุเหยว ฯ

๓. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้

ก. ต่างกันอย่างไร คือ นามนาม คือ นามที่เป็นชื่อของคน สัตว์ ที่สิ่งของ ส่วนคุณนาม คือ นามที่แสดงลักษณะของนามนาม สำหรับหมายให้รู้ว่า นามนามนั้นดีหรือชั่ว เป็นต้น ฯ

ข. สข (เพื่อน) ป.เอก. ในปุงลิงค์ มีรูปเป็น สขา ในอิตติลิงค์ มีรูปเป็น สขี ฯ

ค. สังขยานามกับสังขยาคุณ ใช้ต่างกันอย่างไร คือ สังขยานาม ใช้เช่นเดียวกับ นามนาม เมื่อใช้นับจำนวนนามนามบทใด ให้เรียงไว้หลังนามนามบทนั้น ตัวอย่าง ภิกขุณี สคฺ ภิกขุสคฺ

ส่วนสังขยาคุณ ใช้เช่นเดียวกับคุณนาม เมื่อใช้นับนามนามบทใด ให้เรียงไว้หน้านามนามบทนั้น ตัวอย่าง ปลจสตา ภิกขุ เป็นต้น ฯ

ฅ. ในศัพท์นาม “ตสุสา” กับ “ตสุลั” เหมือนกันและต่างกันอย่างนี้ คือ ที่เหมือนกันคือ ทั้ง ตสุสา และ ตสุลั มาจาก ต สัพพนาม เป็นอติถิลิงค์ และเอกวณะเหมือนกัน

ที่ต่างกันคือ ตสุสา เป็นได้ ๒ วิภัตติ คือ ส จตุตถีวิภัตติ และ ส นัญฐีวิภัตติ ส่วน ตสุลั เป็น สุมิ สัตตมิวิภัตติเท่านั้น ๗

ง. อุปสัคนั้น ใช้อย่างนี้ คือ ใช้นำหน้านามและกริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม มีอาการคล้ายคุณศัพท์ เช่น อติสุนทร, อธิสกุลาโร เป็นต้น เมื่อนำหน้ากริยามีอาการคล้ายกริยาวิเศษนะ อุทาหรณ์ เช่น อติกุณฑิ, อธิเสติ เป็นต้น ๗

๔. อาย กับ อีย ปัจจัยในอาชยาด ใช้อย่างนี้ คือ ถ้าประกอบกับคุณนาม แปลว่า ประพฤติ เช่น จิรายติ ประพฤติช้อยู๋ ปิยายติ ประพฤติเป็นที่รัก เป็นต้น ถ้าประกอบกับนามนาม แปลว่า ประพฤติเพียงดัง เช่น ปุคฺติยติ ย่อมประพฤติให้เป็นเพียงดังบุตร ฐูมายติ ย่อมประพฤติเพียงดังควัน เป็นต้น ใช้ประกอบกับนามศัพท์ให้เป็นกริยาศัพท์ เป็นไปในความ ประพฤติ ๗

ได้แก่คำที่เห็นว่าผิด ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้

ก. เอกจฺจา (อิตฺธิโย) สตฺถุ ปฺรโต นจฺจิตฺตุ อารภิสฺสุ ๗

ข. ปตฺติกาเล หตฺโต วา ปาโท วา ภิชฺเชยฺย ๗ หรือ

ปตฺติกาเล หตฺโต จ ปาโท จ ภิชฺเชยฺย ๗

ค. ปิตา โน มหฺลฺลโก ชาโต ๗ หรือ ปิตโร โน มหฺลฺลกา
ชาตา ๗

๕. ปัจจัยในนามกิตก์ กับกริยากิตก์ เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้ ที่เหมือนกัน คือ แบ่งเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ กิตปัจจัย ๑ กิจปัจจัย ๑ กิตกิจปัจจัย ๑ และใช้ประกอบกับธาตุ ๗ ส่วนที่ต่างกัน คือ ปัจจัยในนามกิตก์ ทำธาตุที่ ประกอบนั้นให้เป็นสาธนะนั้นๆ และใช้ในปฐมวิภัตติและจตุตถีวิภัตติ ได้บ้าง เช่น กรณํ ทายโก กาคฺตุ เป็นต้น ส่วนปัจจัยในกริยากิตก์นั้น ทำธาตุที่ประกอบให้เป็นกริยา และเป็นเครื่องหมายให้รู้กาลและวาทได้ เช่น คนฺตฺวา จจนฺนฺโต นิหฺริยฺมาโน กรณฺยํ คนฺตฺพฺพิ เป็นต้น ๗

วูปสโม ลง อ ปัจจัย เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า วูปสมน
วูปสโม ฯ

ทุรงกมฺ (จิตต์) ลง อ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ทูเร
กจจตติ ทุรงกมฺ (จิตต์)

หรือเป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ ตั้งวิเคราะห์ว่า
ทูเร กจจตติ สีเลนาติ ทุรงกมฺ (จิตต์)

หรือเป็นสมาสรูป ตัสสีละสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ทูเร คมิตฺติ สีลมสฺสาติ
ทูรงกมฺ (จิตต์) ฯ

ทฺนุณิกุหํ (จิตต์) ลง ข ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ตั้งวิเคราะห์
ว่า ทฺกุเขน นิกุคฺคิยเตติ ทฺนุณิกุหํ (จิตต์)

หรือตั้งวิเคราะห์ว่า ทฺกุเขน นิกุคฺคิตพฺพนฺติ ทฺนุณิกุหํ (จิตต์) ฯ

๖. สัมภวานบุพพท กัมมชารยสมาส กับ อวชารณบุพพท กัมมชารยสมาส
ต่างกันอย่างนี้ คือ สัมภวานบุพพท กัมมชารยสมาส มีบทหน้าอันท่าน
ประกอบด้วย อิติ ศัพท์ บทหลังเป็นประธาน ตัวอย่าง เช่น ขตฺติโย (อห)
อิติ มาโน ขตฺติยมาโน มานะว่า (เรา) เป็นกษัตริย์ สตฺโต อิติ สญฺญา
สตฺตสญฺญา ความสำคัญว่าสัตว์ ฯ ส่วนอวชารณบุพพท กัมมชารยสมาส
มีบทหน้าอันท่านประกอบด้วย เอว ศัพท์ เพื่อจะห้ามเนื้อความอันอื่นเสีย
บทหลังเป็นประธาน ตัวอย่างเช่น ปญฺญา เอว ปชฺโชโต ปญฺญาปชฺโชโต
(ประทีป) อันโพลงทั่วคือปัญญา พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรตนํ รัตนะคือ
พระพุทธเจ้า ฯ

ตณฺหกุขโย เป็นฉฐฐิตฺตปฺริสสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า ตณฺหาช ขโย
ตณฺหกุขโย ฯ

ตินฺตจิวรกา (ภิกฺขุ) เป็นฉฐฐิตฺตลยาริกรรมพหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์
ว่า ตินฺตานิ จิวรานิ เยสฺส เต ตินฺตจิวรกา (ภิกฺขุ) ฯ

๗. ปัจจัยในคัตถิตที่ประกอบกับศัพท์ที่เป็นสังขยาได้ คือ

ปัจจัยในปุรณัตถิต ๕ ตัว คือ ดิย ถ รม อี ตัวอย่าง ทุติโย, จตุตฺโถ เป็นต้น

ปัจจัยในสังขยัตถิต คือ ก ปัจจัย ตัวอย่าง ทุกํ, ติกํ เป็นต้น

ปัจจัยในวิภาคัตถิต คือ ฐา ปัจจัย ตัวอย่าง เอกทา, ทูริธา เป็นต้น ฯ

อติมานี (ปุคฺคโล) ลง อี ปัจจัย ในคัทสัถิตัตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
อติมาโน อสฺส อตุถิติ อติมานี (ปุคฺคโล) ฯ

ฉทวาริกา (ตณฺหา) ลง ฉิก ปัจจัย ในตรศยาทิตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
ฉทวารเ วตฺตตีติ ฉทวาริกา (ตณฺหา) ฯ หรือตั้งวิเคราะห์ว่า ฉสุ ทวารเสุ
วตฺตตีติ ฉทวาริกา (ตณฺหา) ฯ